

ŽELEZNIČAR

GLASILO SLOVENSКИH ŽELEZNIŠKIH NASTAVLJENCEV

UREJENSTVO
se nahaja v Ljubljani, Selenbur-
gova ulica 61.
UPRAVLJENSTVO
Dunaj V. Bräuhäusgasse 84.

izdaja se vsak teden
Nefrankotna pisana se ne sprejemajo.
Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina:
za celo leto 4-40 K
za pol leta 2-20 K
za četrt leta 1-10 K
Porekna številka 18 vn.

Štev. 9 in 10.

V Ljubljani, 1. maja 1917.

Leto XXI.

Prvi maj.

»Sklenili smo, da zatremo v naši deželi za vselej vse poizkuse imperializma in korupcije, ker nočemo nikogar podjarmiti, ker služimo ideji svobode, enakosti in bratstva vseh narodov. Navdušenje, ki napolnjuje rusko demokracijo, izvira iz zavesti, da so sanje o pobratinstvu narodov vsega sveta prav blizu uresničenja. Demokracije vsega sveta spoznavajo, da ne sme obstojati nobena sovražnost več med narodi. Te besede je govoril ruski justični minister Kerenski, zaupnik ruskega delavstva v začasni ruski vladi. Pravi, neshaljeni duh socializma veje iz njih in ne vemo boljših, s katerimi bi pozdravili naše sodruge ob letošnjem prvem maju.

Demokratska misel je na zmagovalnem pohodu in ruski socialni demokratje so jej pomagali do zmage. Kakor napravlja kamen, ki ga vržeš v vodo, vedno širše kolobarje vse naokrog, tako je danes z demokracijo. Njen začetek je bil spočet v najreakcionarnejši državi, njeni valovi eegajo daleč preko mej te države in nas napolnjuje vse z novim upanjem za razvoj bodočnosti. V gosto temo je še zavita bodočnost in nič ne vemo, kako bodo rešena ogromna, težka vprašanja, ki jih je sprožila vojna. Ali naj bo rešitev gospodarskih, državnih in narodnostnih vprašanj kakršnokoli, eno je gotovo, da je postal vpliv ljudstva na rešitev vseh teh zapletenih problemov tako velik, da ga ne izloči nobena sila več. Iz vseh strahot vojne, iz vseh žrtev, se dviga kakor polet ponosnega orla zmaga demokratične ideje. Sedaj je treba le neustrašene, jeklene volje, le železne vztrajnosti, da uporabi ljudstvo ta svoj velikanski vpliv v svoje dobro, da se ne da premotiti od obljub, ampak da zahteva takoj dejanja. Obljube — posebno pri nas v Avstriji — dobiva ljudstvo že leta in leta, a bilo je spričo teh obljub lačno in brezpravno, nesvobodno in zapostavljano. To pa zato, ker je bila njegova vera v lastno moč preslabotna, ker ni zaupalo dovolj samemu sebi. In oblastniki so vedeli za to ljudsko bojazljivost in so jo izrabljali do skrajnih mej. Če je ljudstvo zahtevalo pravico in enakopravnost, kruha in izobrazbe, so zadonele iz vseh zbornice visoke besede, velikanski načrti so se razgrnili — a dejstva so bila tako majhna, malenkostna, da se ni izpremenilo skoraj nič. Pri vsaki večji zahtevi ljudstva so krožile gore, a rodila se je miš. Spominjamo le na socialno in starostno zavarovanje, na reformo volilne pravice za deželne zbornice in občine, na ureditev narodnostnega vprašanja, na zakonodajo za varstvo delavčevega življenja, na zavarovanje zoper brezposelnost — dolgo, dolgo vrsto bi še lahko našli — in pred nami se razgrne vsa žalostna in klavna politika zadnjih desetih let. Koliko je bilo za rešitev vseh teh vprašanj, posvetovanj, odsekov, prerokanj, razburjenosti, sovraštva; a uspeh? Zakaj tako malo uspehov? Prvič zato, ker se pri nas ne delajo zakoni za široke

mase, temveč za ono tenko plast mogotcev, ki združuje v sebi vso gospodarsko in politično moč, drugič za zato — in to je glavno — ker je bilo ljudstvo za svoje zadeve, za svoje pravice malobrižno, apatično. Vzplamtelo je hitro, a dolgega boja se je ustrašilo in životarilo rajše dalje tako, kakor so životarili njegovi predniki. In ta brezbriznost se je bridko maščevala. Ko je izbruhnila vojna — kdo je odločeval? Ali ljudstvo, ki mu nalagajo največje zrive že tretje leto? Kdo urejuje vse zadeve že ves vojni čas, zadeve, ki režejo globoko v živo, zadeve o prehrani, preskrbi družin vojakov, o delavcih, ki delajo noč in dan za vojno — kdo? Ljudstvo samo? Delavci sami? Ne, popolnoma je izločeno — molčati in trpeti mora. Po vseh vojskujočih se državah zborujejo že ves vojni čas parlamenti, le pri nas je vse tiho kakor v grobu. Povsod nastopajo po tribunah ljudski zastopniki in uveljavljajo njegove težnje, le pri nas vlada tišina kakor na pokopališču. Ali ni to največje preziranje ljudstva, ki pravzaprav nosi na svojih ramah največja, najtežja bremena, katerega delež je najbridkejše trpljenje? Kdor od nas ni izpregledal v tej vojni, v kateri slavi kapitalizem največje trumfe, v kateri gospoduje državna oblast najbolj samovoljno ta ne izpregleda nikdar več, ta ostane za vedno suha veja na deblu človeštva.

Več kakor tisoč dni divja vojna furija skorajda že po vsem svetu, razdvaja narode, uničuje neizmerno vrednote, ki jih je ustvarjalo človeštvo v dolgoletnem trudu. In ko nastane mir — upamo da kmalu — potem pojdejo narodi na delo, da izravnajo vojno škodo. Delo ne bo lahko. Ko bi bila ta škoda le materialna, ne bi zrl z bojaznijo v bodočnost. Ali vojna je napravila še vse hujšo škodo. Vcepila je med najkulturnejše narode toliko nezaupnosti drugega proti drugmu, toliko sovražnosti, da bodo minila leta in leta, preden se vpoštevijo zopet one vezi med narodi, iz katerih so se rodila pred vojno velika internacionalna kulturna dejanja. Pri tem delu bo imela socialna demokracija, katere prosep temelji takorekoč na mednarodnem sporazumu, važno nalogo. Delavstvo vseh narodov in držav bo moralo prvo iti na delo, da obnovi medsebojne stike katere je vojna tako kruto razdajala. Trdno upanje imamo, da se dvigne iz razvalin vojne, nova, mogočna internacionalna delavstva, ki bo morala imeti seveda drugačne temelje kakor prejšnja. V katerokoli socialno demokratično stranko pogledamo, povsod vidimo, da že pripravljajo tla za ustanovitev močne delavske internacionale. Tudi mi, čeprav nas je malo po slovenskih pokrajinah, ne smemo zaostajati. Na delo pojdemo, da izgradimo v prvi vrsti lastno stranko in da potom nje ojačimo internacionalo in v tem upanju, da bo naše delo plodonosno, kličemo: Živela mednarodna socialna demokracija!

Pisarna železničarskega deželnega tajništva se na- haja odslej: Šelenburgova ulica 61 v Ljubljani.

25 letnica železničarske organizacije.

2. aprila 1917 je poteklo petindvajset let, odkar je bil položen prvi temeljni kamen za pomembno stavbo železničarske organizacije, odkar je prešinel zatirane avstrijske železničarje prvi žarek nove vere osvobojenja, socializma.

Dolga je bila pot, težke so bile žrtve, preden so si zgradili avstrijski železničarji organizacijo, ki je v njim v ponos, drugim v zgled. Preganjanje in zapostavljanje — to je bil bridki delež tistih pogumnih mož, ki so ustvarili današnjo nerazrušljivo stavbo organizacije. Pogled v preteklost naj nam v naslednjem pokaže prve težke boje naše organizacije za svoj vstanek in razvoj, njen nadaljni zmagoslavni potek, ko je pridobivala vedno več in več članov med vsemi narodnostmi Avstrije in naj nam s tem vliva nov pogum, novo voljo za delo.

Prvi začetki naše organizacije se pojavljajo na Dunaju 2. aprila 1892 je bil sklican prvi shod v dvorani Weiland v okraju Brigittenau. Ob določeni uri za otvoritev shoda je bila dvorana — prazna. Slabo kakor divjačina so se plazili železničarji okolo dvorane in bulili skozi zastrta okna v dvorano, če je vendar že kdo od tovarišev toliko pogumen, da sedi v dvorani. Nekateri so se vendar odvažali, prhali so počasi, po eden, po dva in posedli kar pri vratih. Varno je varno — nič se ne — tako so se pač mislili.

Sodrug Rudolf Müller, kot proponent društva, je otvoril shod. Preplašeni poslušalci so kar pili njegove besede. Mučen mir je zavladal po dvorani, obiskovalci so sedeli kakor okameneli in poslušali z odprtimi ustmi novo poslanico. Nato je govoril Karl Höger, glavni referent, ki je razlagal namen in pomen društva. Govoril je temperamentno, stvarno, prepričevalno. Navzočim se je videlo, da jim govori iz srca in pokimavali so z glavami. Da bi dali svojemu zadovoljstvu tudi z aplavzom duška, tega si še niso upali, kajti med navzočimi je bilo mnogo sovražnikov nove ustanovitve. Ali led nerazumevanja je bil prebit. Kako se je izvolil odbor — o tem je boljše, da molčimo. Če bi ne bili imeli tramvajski uslužbenci in uslužbenci pri omnibusih več poguma, odbora bi takrat sploh ne bili spravili skupaj. In kako je sedaj — po 25 letih!...

Misel o enakosti vseh, ki trpe in so zapostavljeni, je padla na rodovitna tla in z nepremagljivo silo si je osvojila možgane delavcev. Iz majhne preplašene čete je postala silna, pogumna armada, ki je preobrazila v teku četrtsotletja vse socialne in pravne razmere uslužbencev. Vedno dalje, evdno kvišku — to je bilo geslo! Beli mezdni sužnji iz dobe Jetelesove in Guttenbergove so se izpremenili v bojevnike in ponosne ljudi.

Toda kmalu po ustanovnem shodu je pričel briti oster veter. Že čez osem dni je izšel v uradni »Wiener-Zeitung« svarični opomin osobju, a za upravo železnice so bila izdana posebna navodila. Železniške uprave so razumele ta migljaj in pričele so takoj s šikanami. Vsako sredstvo je bilo dobro, samo da zatro mlado gibanje. Tisti, ki so stali na čelu gibanja, so kmalu občutili železno pest: Kazni, preziranje, prestavljanje...

Mlajši železničarji si danes niti predstavljati ne morejo, kaj so pretrpeli prvi sodrugi v organizaciji. Brez vinarja, brez strokovne komisije, brez močne stranke, brez delavskega časopisa, brez splošne volilne pravice, nobenega poslanca v parlamentu, brez zaupnikov, niti strokovnega glasila ni bilo — tako so naštopili težko pot skozi pragozd predsodkov, strahopetnosti, duševne zastonosti. Sovražniki na levi, sovražniki na desni, sovražniki vsepovsod! Edini zakon, ki so ga uporabljali za te prve bojevnike, je bil kazenski zakon in prav pridno so ga uporabljali. Ali ti bojev-

niki so imeli svojstva, s katerimi so premagali vse ovire: Železno voljo, neusahljiv pogum in čuteče srce za trpeče tovariše.

Ko se je organizacijska misel nekoliko utrčila, je pričel izhajati »Eisenbahner«. List je bil živa potreba. Bodril je malodušneže, bičal oblastnike, razkrival krivico. Da ni bila uprava državnih železnic ravno vzradoščena nad krepkim razvojem mlade organizacije, to je pač samoposebi umljivo. Prežala je le na vzrok, da zada organizaciji smrtni udarec. Kdor išče, ta najde... In našla ga je. V Švici so prišli železničarji vzhodne železnice s svojo upravo v konflikt in pretila je stavka. Da ne pride čez mejo niti škra upora, je razpustil Guttenberg s pomočjo takratnega ministrskega predsednika Badenija, avstrijsko železničarsko organizacijo, češ, da je državi nevarna. To se je zgodilo 16. marca 1897. Povod za razpust je bil priča o že tolikokrat preizkušenem pravem avstrijskem birokratičnem naziranju. V Švici so se bojevali železničarji za boljše življenjske razmere, zato so kaznovali naši mogotci avstrijske železničarje z razpustom njihove organizacije. Dva dni pozneje, 18. marca, so tudi uradno zaprli pisarno organizacije, uredništva in upravnštva. A že 30. marca so odprli zopet pisarno, ker sta intervistirala takratna socialno demokratična poslanca dr. Verkauf in Zeller. »Eisenbahner« je izhajal dalje, ker ni fungirala kot lastnika razpuščena organizacija, temveč sodrug Tomschik. Vstred tega je bilo tudi mogoče, da so ostali železničarji v medsebojnem stiku.

Delavstvo je bilo vsled razpusta silno ogorčeno. V kurijem parlamentu sta nastopila sodrug dr. Verkauf in Schrammel za železničarsko organizacijo z vso vnemo. Guttenberg pa jima je odgovoril: Organizacija je stremela po tem, da se zboljšajo železničarjem plače in skrajša delovni čas; če izvede organizacija to, tedaj padejo akcije železnic, nihče ne bo več hotel graditi železnic. Tako je »utemeljeval« vsemogočni Guttenberg državno nevarnost železničarske organizacije. Krščanski socialci in nemški nacionalci so navdušeno odobrvali njegove razloge. Tudi državno sodišče, na katero se je obrnila organizacija, da varuje pravice državnih temeljnih zakonov, se je pridružilo globoko umnim izvajanjem Guttenbergovim.

Vse krajevne skupine so bile razpuščene, premoženje, knjižnice itd. so zaplenili. Petletno trudapolno delo je bilo uničeno. Denar, zdravje, solze, prečute noči in vse naše upe smo morali žrtvovati na oltar »pravice«. Tako je bilo končano prvo razdobje v razvoju naše organizacije.

Prepovedali so pač lahko svobodno besedo, ali misli in čuvstev v proletarskih masah ni bilo mogoče zapleniti. Socialistični duh je bil že pregloboko zasidran v možganih železničarjev, čuvstvo za enakost in svobodo je bilo vdolbeno neizbrisno v srca. »Organizacijo za vsako ceno« — to je bilo geslo vsepovsod med probujenimi železničarji.

Železničarjem je ostal list, ki je neumorno deloval; da ohrani v njih kralji, ki so bile pognale med petletnim delovanjem. V 12. številki je pisal »Eisenbahner«:

»Vlada je razpustila obstoječo železničarsko organizacijo. Mislija je, da uniči z enim zamahom, kar so ustvarila leta prebujenja. Ali vara se. Vara se temeljito in bodočnost jo pouči, jo mora poučiti, kako silno se je varala.

Kar je vlada uničila — seveda le začasno — to je le zunanja oblika organizacije. In tudi to se jej je uporabila sredstvo, o katerem smo mislili, da je v Avstriji nemogoče, silo. S silo, ki gre preko vsega, ki se niti ne vdene z najtanjšim plaščem, da bi ustvarila videz, da je bila pravica, čeprav je bilo nasilje.

Česar pa vlada ni mogla uničiti in tudi nikdar ne bo uničila, to je jedno, to je ideja, misel, ki leži v organizaciji, ki je neumrjoča in ki druži vse, ne da bi se ozirala na zunanjo obliko.

Razprava, ki je bila kmalu po razpustu organizacije pred c. kr. državnim sodiščem, je še danes velezanimiva. Organizacija se je pritožila proti razpustu. Njena zastopnika dr. Harpner in dr. Fried sta pobijala v dovršenih govorih vse ugovore vlade, katere zastopnik je bil dr. Simonielli. Ta je zbral cel venec odlomkov iz govorov

na železničarskih shodih in je dokazoval z njimi državno nevarnost organizacije. Državno sodišče se je dalo seveda prepričati, organizacija je bila definitivno razpuščena. Tudi v takratnem kurijem parlamentu je prišel razpust še na razgovor. Socialno demokratični poslanci so vložili nujni predlog, naj se vpostavi poseben odbor 36 članov, ki naj preštudira zakonitost razpusta. Predlog je bil odklonjen. Krščanski socialci in nemški nacionalci so govorili ostro proti predlogu. To ni bilo nič čudnega, saj je vse meščansko časopisje, radostno pozdravilo razpust organizacije.

Kakor že rečeno, započeto delo ni bilo ustavljeno vsled razpusta. Navdušeni bojevniki za pravično stvar so šli na novo delo in že v januarju 1898 so pričeli s pripravami za novo organizacijo. Kmalu nato se je ustanovilo »Splošno pravovarstveno in strokovno društvo«, ki je pričelo plodonosno delo za avstrijske železničarje. Seveda je moralo novo društvo, njegovi voditelji in člani še mnogo pretrpeti. Ko je stalo društvo na trdni podlagi in se je lahko vpiralo na zanesljive člane, je pričelo z velikimi akcijami. Vsakemu železničarju so v živem spominu še leta bojev 1905, 1907 do 1911. Gospodarski položaj se je izboljšal, organizacija je s silo svojih članov izsilila popoln preobrat v pravem razmerju železničarjev, priborila je personalne komisije, delavske odbore, izgradila bolniško zavarovanje in zavarovanje proti nezgodam. Delo 25 let je bilo plodno, koristno.

Danes ob 25 letnici kličemo vsem železničarjem: Dalje, na delo za organizacijo, na delo za socializem!

Amnestija za disciplinarne pregreške.

Železniško ministrstvo je izdalo 20. decembra 1914 odlok o amnestiji za disciplinarne pregreške in sicer se uveljavi amnestija po vojni. Ker pa traja vojna že tako dolgo, je izdalo železniško ministrstvo nov odlok, na podlagi katerega se uveljavi že s 14. junijem 1916. Ta amnestija za disciplinarne pregreške je pa tako omejena — saj velja le za pregreške pred 1. avgustom 1914 — da nima pravzaprav nobene praktične vrednosti za železničarje. Saj ne odpravlja amnestija nič one trde določbe § 40 službenega reda, ki določa, da izgubi vsak disciplinirani železničar eno leto napredovanja. Da dobi amnestija vsaj nekaj praktične vrednosti, je vložil sodrug Tomschik na železniško ministrstvo spomenico s prošnjo, da se izgradi amnestija tako, da bo res železničarjem v korist.

Kdo je zakrivil vojno in kdo se pekori za njene strahote.

Socialno demokratično časopisje na Badenskem priobčuje odprto pismo na nekega župnika. Pismo zasluži splošno pozornost, zato ga priobčujemo tudi mi. Pismo se glasi:

Velečastiti gospod župnik!

Pred kratkim sem imel priliko, da sem poslušal Vašo pridigo. Udeležil sem se je tem rajše, ker storite kot izvrsten pridigar in učen mož.

Zakaj je vojna?

Na to vprašanje, ki razgiblja od izbruha svetovnega požara milijon in milijon src, ste poizkušali odgovoriti v dveh urah po svojih najboljših možnostih in kakor tudi domnevam po svojih vesti.

Zakaj je vojna?

Vaš odgovor je bil v prvi vrsti, da je nastala vojna vsled angleške zavisti, francoske maščevalnosti in ruskega pohlepa po moči. S tem seveda niste povedali nič novega ne meni, ne mojim tovarišem na bojišču.

Če pa trdite, da zaslužijo naši sovražniki vsled svojih slabih lastnosti božjo kazen, tedaj ne razumem, zakaj je izbrula božja previdnost ravno nas, nedolžne Nemce, za svoje orodje.

Kajti tudi pri nas umira na stotisoče mož, neizmerne vrednosti grédo v nič, neznanško trp-

ljenje preplavlja vse dele domovine. Zakaj vse to? vprašuje preprosti razum. Zakaj pošilja Bog tudi nam enako trpljenje kakor sovražniku, katerega hoče kaznovati po naši roki?

Gospod župnik, Vi ste čutili to vprašanje in ste nanj odgovorili. Priznali ste, da tudi pri nas ni bilo pred vojno vse tako kakor bi bilo moralo biti, da so se razvile tudi pri nas razmere, vredne kazni, razmere, ki so izzvale jezo božjo prav tako na nas kakor na naše sovražnike. Ples okolo zlatega teleta, da je bila naša vera. Zato nas tepe božja pravičnost z zasluženimi kaznjami.

Če je vse to prav, kar ste povedali, tedaj smo tudi mi zakrivilni vojno, tedaj tudi mi nismo na dnu svojega srca nič boljši kakor naši sovražniki in zato nimamo pravice, da jih obtožujemo zaradi maščevalnosti, pohlepa in zavisti.

Ali je pa vse to tudi res tako?

Če se ozrem po krogu, ki mi je najbližji, po svojih tovariših na bojišču, tedaj se vprašujem, kakšno je bilo mišljenje in čuvstvanje teh nepokvarjenih ljudi? Po čem so stremeli?

Med njimi ne opazim niti pohlepnihi zveri, niti besnih pustolovcev, niti plesalcev okolo zlatega teleta. Vidim zgolj preproste delovne ljudi, ki se trudijo za plugom, v delavnici ali ob pisalni mizi, da prislužijo v potu svojega obraza trdi vsakdanji kruh kakor zahteva to sveto pismo. Ljudje so to, ki opravljajo dan za dnem vestno svoje truda-polno delo, ne zato, da nagrabijo zakladov in da z močjo denarja podjarmijo druge, temveč zato, da pribore sebi in dragim svojem doma toplo izbo in toplo hrano, da jih oblačijo, pomagajo v boleznih in če hočete še, da jim pribavijo delež pri skromnem veselju življenja. Kaj je v takem početju kaznivega?

Pri večini ljudi moje vrste se izključujejo same po sebi vsa taka slaba stremjenja kakor »lov na zlato«, »pohlep po moči«. Vdinjani so za gotovo mezdo, njihova delovna sila je kupljena za ceno, ki se nikdar tako ne izpremeni, da bi učinkovala prekučuško. Če so dostikrat zahtevali z vso vnemo izpremembo mezde — in zgoditi se je moralo to — tedaj je šel ves boj za nekaj beraških vinarjev.

Vsa njihova skrb gre za obstoj, seveda za obstoj, vreden človeka, kakršnega zahteva naša kultura in naše podnebje. Velik del našega ljudstva se bori za eksistenčni minimum. Mnogo jih je, žal vse premnogo, ki imajo manj kakor potrebujejo, slabo so rejeni. Delavci, mali kmetje, uradniki, obrtniki, rokodelci, ves srednji stan — kdo more trditi v njih, da plešejo okolo zlatega teleta? Ti ljudje, ki niti vež ne zaslužiti ne morejo nego toliko, kolikor se potrebuje za dostojno življenje, tvorijo devet desetim prebivalstva.

Torej teh devet desetim že vnaprej ne spada k Vašim domnevam, gospod župnik, ker za te ni upravičena kazen po božji pravičnosti. Ti ljudje niso plesali ne tanga, ne drugih plesov, niso izganjali kulturne poltenosti ali zapravljali po igriščih tisoče ali gojili druge nečednosti, kakor ste jih navajali Vi kot dokaz naše moralne propadlosti. Delali so, nič drugega nego delali. Kako se torej vjema z božjo pravičnostjo, da nosi ravno teh nedolžnih devet desetim glavno breme vojne, najtežje žrtve na krvi in blagu.

Ko sem slišal, da ste tolikokrat imenovali božjo pravičnost, se me je poastilo prav bridko čuvstvo. Človeški pojem o pravičnosti uči, da se naj nihče ne pokori za tisto, česar ni zakrivil. Božja pravičnost, ki je gotovo popolnejša in boljša kakor človeška, izključuje še tembolj tako nazarjanje. Zato mi ne smete šteti v zlo, če sem ravno pri teh mestih Vaše pridige najbolj zmajeval z glavo. Po mojem mnenju ne gre, da vlečemo vojne vzroke na etično versko polje. Svetovna vojna je denarna vojna. Morda bo imela etične učinke, celo pričakujem to, a njeni vzroki so politično gospodarski. Ali čeprav je uprizarjala industrija nevarno tekmo, čeprav se je širila moralna propadlost, vendar se mi ne zdi kazen upravičena.

Toda dalje! Naglašali ste, naj nam bo ta vojna opomin, da uredimo naše življenje bolj preprosto. Kaznovani smo zato s tolikimi žrtvami, da odnehamo od lova za denarjem, od plesa okolo zlatega teleta, da prenehamo z medsebojnim varanjem, da ne stremimo nič več po dobičkih in užitkih.

No, če je imela božja previdnost tak namen s svojo kaznijo, tedaj trdim, da ni dosegla tega namena, temveč da se je izpreobrnilo vse ravno v nasprotno smer. Vsled vojne so izgubili mali ljudje večinoma vse svoje imetje. A krogi, ki so pomagali po Vašem mnenju nanašati netivo za vojno, velepodjetniki, so vsled vojne silno obogateli. Vojna je povzročila, da so postali revni še revnejši, bogati še bogatejši.

Divja gonja za denarjem se je vgnezdila ravno med vojno. Z nepoštenim ravnanjem so podražili izdelovalci in prodajalci živil in potrebščin svoje blago, ker so ga zadrževali dokler ni doseglo blago blazne cene in se niso sramovali, da izmzgajo ubogo ljudstvo v njegovem težkem položaju. Sami morate priznati gospod župnik, da je vojna še mnogo bolj poslabšala in bolj vkoreninila grde razmere, ki so bile že prej pri nas. Kje se torej kaže vzgojevalni učinek božje kazni?

Onim, ki radi ugovarjajo v Vaši fari, ste ponudili še drugačno razlago svetovne vojne: Vojna kot preizkušnja in poslanstvo božje. Pokazovali ste na znane slabosti človeške, ki dostikrat nenadoma napadejo človeka, ne da bi bila razvidna njegova krivda. Bolezni, slaba letina, lakota, kuga, povodnji, potresi, blisk, toča, poplave so po Vašem kazni ali pa preizkušnje za človeštvo, ki je sicer brez krivde, ali pa ki ga hoče z njimi Bog preizkušati, da ga napravi boljšega.

Takšno nazarjanje je bilo prej splošno veljavno. Ali znanost je preluknjala vero na srditega, maščevanega, uničujočega Boga. Nikjer ni dokazano, da hoče Bog našo škodo, kakor menijo teologi. Kajti Bog je dal človeštvu, da najde zdravila zoper boleznih, da je iznašlo strelodod, da je zgradilo jezove proti poplavam. Proti vsem prej navedenim zlom smo našli bolj ali manj učinkovita sredstva. Le proti smrti nimamo zelišča, ali o smrti ne v enoben človek z gotovostjo, če naj jo prištevamo k zlom.

Če torej domnevamo, da združuje Bog s kaznimi, ki nam jih pošilja, namene za kazni in izboljšanje, tedaj je treba spričo dejstev vendar priznati, da nam je ustvaril v razumu sredstvo, s katerim preprečujejo ona zla.

Ne, stari Bog ni tako krvoloč, kakršnega nam vedno slikajo in ljudje se naj varujejo, da naptijji njemu, ki nam je dal luč razuma, vso krivdo zlega, ki ima svoj izvir, le v tem, ker so ljudje preleni, da bi mislili.

Zakaj niso ničesar storili, da se prepreči krvavo klanje, kakršnega doživljamo? No, spominjam se še predobro, kakšnega mišljenja je bila večina ljudi pred vojno glede tega vprašanja.

Kdor je govoril o stremljenju za ohranitev miru, o sredstvih, da se prepreči vojna, tega so zasmehovali in zasramovali. In prav oni razsvetljenci, politiki in državniki, profesorji in tudi Vaši tovariši, gospod župnik, so bili med zasramovalci. »Apostel miru« je ila psovka, imela je primes snušnega, svetu odtujenega, sanjarskega človeka. Za mnoge je bilo že to dovolj, da so vedeli o socialno demokratični stranki, da je na potu za mirovno propagando — in odpravili so vse vprašanje z ošabno kretinjo. To se sedaj maščuje. Velika masa meščanstva, ki sedaj odkritosrčno zagotavlja, da ni marala vojne, je držla pred vojno roke navskriž. Da, mnogo je bilo takih, ki so govorili o »sveži, veseli vojni«.

Po vsem tem razumete, da mi je prinesla Vaša pridiga malo tojažbe in malo vzpodbude. Če si predstavljam, da naj se bore naše čete z razjedajočim črvom v srcu, da jih je zadelo to prelivanje krvi kot krivce za kazen ali kot nekrivce za popboljšanje, tedaj mora tako misel ohrometi njihove roke. Potem bi morali odložiti orožje in potrpežljivo pretrpeti vse, kar pošlje nad nas božja pravičnost. Vojak naj gre v boj odkritega pogleda in vzravnane glave, ne s povešenimi očmi in s krivdo obteženo vestjo. Vojaku dajemo kamenje namesto kruha, če mu podajamo takšno razlago vojnih vzrokov, kakršno ste Vi obrazložili v svoji pridigi.

Moje nasprotujoče mnenje o navedenih točkah Vaše pridige ne izpremeni mojega osebnega spoštovanja do Vas, s katerim ostajam

Vam udani

Ferdinand Madlinger, desetnik.

Ljudstvo.

Ti praviš: Zebe me. Da se ogreje tvoje izmzgano telo, te opašejo s trikratnim železnim obročem.

Ti praviš: Lučen sem. In odgovore ti: Je! drobtine, ki jih namedejo iz naših veseljih dvoran.

Ti praviš: Zejen sem. In odgovore ti: Srkaj svoje solze.

Zgrudiš se pod bremenom dela, a tvoji gospodarji se radujejo tega. Tvoje muke in tvoj trud imenujejo neobhodno potrebni jarem dela.

Tožiš, da ne moreš negovati svojih duhovnih zmognosti, da ne moreš razprostrti svoje inteligence; a tvoji zatiralci ti pravijo: Prav je tako! Da ljudstvo lahko vladamo, ga moramo pone-manjevati

*

Vi ste ljudstvo; poslušajte torej, kaj pomenja »ljudstvo«.

Ljudje so na svetu, utrjeni od dnevnih bremen izpostavljeni neprestano solncu, dežju, vetru in vsem neprilikam letnih časov, ljudje, ki s trdom obdelujejo zemljo, v katero polagajo s plodonosnim semenom del svoje moči, svojega življenja, čelo v potu, da tako pridelujejo za vse potrebno hrano.

Ti ljudje so možje ljudstva.

Drugi delajo v gozdovih, kamlolomih, minah, se pogrezajo v neznanske globočine, v notranjost zemlje, da izkopljejo sol, premog, rudnine, sploh vse za obrti in umetnosti potrebne sirovine. Ti kakor oni se postarajo ob trdem delu, da preskrbe vse stvari, ki jih potrebujejo vsi.

Tudi ti so možje ljudstva.

Zopet drugi tope rudo, jo obdelujejo in jej dajejo obliko, potom katere postane šele uporabljiva za najraznovrstnejše stvari; ali obdelujejo les, predejo volno, tkajo platno, svilo in različno blago, ali pa se trudijo z enako vnemo, da zadostijo različnim potrebam, nastajajočim neposredno iz narave ali iz socialnih razmer.

Tudi ti so možje ljudstva.

Drugi brodarijo križem po morju, večno obdani od nevarnosti, da prevažajo izdelke ene dežele do obal druge, ali pa se bore proti valovom in vihram v žgoči tropični vročini kakor tudi v mrazu večnega ledu, da z lovom rib pomnožujejo za skupnost živila ali pa da iztrgajo morju množico nam koristnih produktov.

Tudi ti so možje ljudstva.

In potem, ali niso tudi otroci ljudstva, ki zgrabijo orožje za domovino, jo branijo, jej žrtvujejo najlepša leta svojega življenja, svoje telo, svojo kri; ki se žrtvujejo in umirajo za varnost drugih ljudi, da jim zagotove mirno veselje družinskega življenja?

Drugi zopet premagajo tisoč ovir, osrčeni in podpirani le od svojega ženija in oplemene umetnosti, literaturo in znanost, ki dviga življenje, izražujejo narode in jih odevajo z oim bleščečim sijajem, ki mu pravimo slava in postanejo tako vtr in sicer najplodonosnejši — javne blaginje.

V vsaki deželi so torej »ljudstvo« ti, ki delajo, ki so v vsakem oziru produktivni, ki darujejo svojo delovno silo skupnosti, razred so, ki najbolj pospešuje blaginjo države, ki je najbolj potreben za njen obstoj! Zatorej proč z manjšino privilegirancev, ki se kopljejo v samem uživanju; le v ljudstvu je utelesen človeški rod.

*

Zakaj se čudite, da ste želi do današnjega dne tako malo sadov svojega dela? V vaših rokah je bila moč, da preobrazite svet, ali v vaših srcih ni bilo dovolj volje za dejanja. Pravičnost vas je dostikrat zapustila, ljubezen do bližnjega še vselej.

Ali hočete biti srečni? Tedaj mislite na svoje brate kakor sami nase. Njihova stvar naj bo vaša stvar, njihova blaginja vaša blaginja, njihova žalost vaša žalost. V tem trenutku, ko priznate en sam skupni interes, eno voljo, eno dejanje — imenujte mi moč, ki vas premaga!

*

Že zori ljudstvu vseh narodov spoznanje, da imajo enake interese, da ni treba med njimi na-

